

معماری آرامگاه‌های گنبد دار
منطقه بلوچستان ایران

تالیف:

دکتر علیرضا طاهری

دانشیار دانشگاه سیستان و بلوچستان

دکتر علیرضا انیسی

مهندس مجید کلانوری

طاهری، علیرضا ۱۳۴۴	سرشناسه
معماری / امگاه های گنبد دار منطقه بلوچستان ایران / طاهری، علیرضا ۱۳۴۴	عنوان و نام پدیدآور
مشهد انتشارات: مردییز، ۱۳۹۶	مشخصات نشر
ص. ۹-۱۵	مشخصات ظاهری
۹۱، ۵۰	شابک
نیبای مختص	وضعیت فهرست نویسی
انیسی، علیرضا، ۱۳۴۰	شناسه افزوده
کلاتوری، مجید، ۱۳۶۰	شناسه افزوده
ارامگاه ها	موضوع
معماری	موضوع
۴۵۶۸۱۰۵	شماره کتابشناسی ملی

نشر مرندیز

سهد، خیابان آبکوه ۷- دانشسرای شمالی ۸- شماره ۹۰
تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵ دورنگار: ۰۵۱-۳۷۲۵۱۳۰۲

معماری آرامگاه های گنبد دار

در منطقه بلاء چستان ایران

تألیف:

دکتر علیرضا طاهری

دکتر علیرضا انصاری

مجید کلانور

نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۶

چاپ: دقت

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۷۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۵۵۵-۹

© تمام حقوق چاپ و نشر این اثر طبق قرار داد محفوظ است
هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ممنوع است.
متخلفان به موجب قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان
تحت پیگرد قانونی قرار میگیرند.

www.marandiz.com

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱-۱-سیستان و بلوچستان	۵
۱-۲-تاریخچه سیستان و بلوچستان	۷
۱-۳-بلوچستان	۹
۱-۳-۱-پیشینه تاریخی بلوچستان	۹
۱-۳-۲-رابطه کار باستان شناسی در بلوچستان	۱۲
۱-۳-۳-۱-جغرافیای بلوچستان	۱۵
۱-۳-۳-۲-اقلیم بلوچستان	۱۷
۱-۳-۳-۳-مطالعات مردم شناسی در بلوچستان	۱۸
۱-۳-۳-۴-۱-نژاد	۱۸
۱-۳-۳-۵-۲-زبان و گویش	۲۰
۱-۳-۳-۵-۳-دین و مذهب	۲۱
۱-۳-۳-۶-معماری بلوچستان	۲۱
۱-۳-۳-۶-۱-معماری مذهبی	۲۱
۱-۳-۳-۶-۲-معماری غیر مذهبی	۲۳
۲-۱-نگاهی به شکل گیری آرامگاه در اسلام	۳۰
۲-۲-نقش آرامگاه در اسلام	۳۱
۲-۳-قالب با شکل آرامگاه های اسلامی	۳۲
۲-۴-آرامگاه در ایران	۳۳
۲-۵-جنبه های مذهبی و نمادین گنبد و آرامگاه	۳۷

- ۶-۲- گونه های اولیه آرامگاه در ایران ۴۰
- ۶-۲-۱- آرامگاه های ایران در سال های پس از ۷۰۰ ه.ق ۴۸
- ۶-۳- تدفین در منطقه بلوچستان ۶۳
- ۶-۳-۲- آرامگاه های گنبد دار بلوچستان ۶۵
- ۶-۳-۲-۱- آرامگاه های منطقه سورو ۶۵
- ۶-۳-۲-۱- آرامگاه چهاروجهی بی نام (آرامگاه یک سورو) ۶۵
- ۶-۳-۲-۱- آرامگاه هشت وجهی بی نام (آرامگاه ۲ سورو) ۶۸
- ۶-۳-۲-۲- آرامگاه های شیشه ریز ۷۲
- ۶-۳-۲-۲-۱- آرامگاه چهاروجهی برج دار (آرامگاه ۱ شیشه ریز) ۷۲
- ۶-۳-۲-۲-۲- آرامگاه مربع دار بندین گونه گنبد (آرامگاه ۲ شیشه ریز) ۷۵
- ۶-۳-۲-۲-۳- آرامگاه چهارضلعی شیشه ریز (آرامگاه ۳ شیشه ریز) ۷۶
- ۶-۳-۲-۳- آرامگاه صوفی عبدال... (آرامگاه ۴ شیشه ریز) ۸۰
- ۶-۳-۲-۴- آرامگاه پیر براهو (آرامگاه پنج شیشه ریز) ۸۳
- ۶-۳-۲-۵- آرامگاه گبر ۱ (آرامگاه ۶ شیشه ریز) ۸۷
- ۶-۳-۲-۶- آرامگاه گبر ۲ (آرامگاه ۷ شیشه ریز) ۸۹
- ۶-۳-۳- معرفی آرامگاه های کوه کن ۹۱
- ۶-۳-۳-۱- آرامگاه یک کوه کن ۹۲
- ۶-۳-۳-۲- آرامگاه دو کوه کن ۹۴
- ۶-۳-۳-۳- آرامگاه سه کوه کن ۹۶
- ۶-۳-۳-۴- آرامگاه چهار کوه کن ۹۸
- ۶-۳-۳-۵- آرامگاه سید غلام رسول ۱۰۰

- ۳-۴-آرامگاه بی بی زینب ۱۰۷
- ۳-۵-آرامگاه مرتضی علی (ع) ۱۱۱
- ۳-۶-آرامگاه پیر سهراب ۱۱۴
- ۳-۷-آرامگاه بابا حاجی ۱۱۹
- ۳-۸-سید دخل شاه بخاری ۱۲۳
- ۳-۹-آرامگاه سید مهدی ۱۲۶
- ۳-۱۰-آرامگاه بی بی مرتضی علی ۱۲۹
- ۳-۱۱-آرامگاه شیخ حسن ۱۳۲
- ۳-۱۲-آرامگاه‌های معاصره ۱۳۵
- ۳-۱۲-۱-آرامگاه خواجه مرشد ۱۳۵
- ۳-۱۲-۲-آرامگاه سید منصور جان ۱۳۷
- ۳-۱۲-۳-آرامگاه خواجه نبی بخش ۱۳۹
- ۳-۱۲-۴-آرامگاه سید خواجه خیرا ۱۴۱
- ۳-۱۲-۵-آرامگاه حاج عبدالرحیم ۱۴۲
- ۴-۱-بررسی آرامگاه‌ها بر اساس دوره تاریخی ۱۴۵
- ۴-۱-۱-آرامگاه‌های دوره سلجوقی ۱۴۵
- ۴-۲-طبقه‌بندی آرامگاه‌ها بر اساس فرم پلان ۱۴۹
- ۴-۳-طبقه‌بندی آرامگاه‌ها بر اساس مساحت گنبد خانه ۱۵۰
- ۴-۴-طبقه‌بندی آرامگاه‌ها بر اساس نسبت ارتفاع به طول آرامگاه ۱۵۱
- ۴-۵-طبقه‌بندی آرامگاه‌ها بر اساس نسبت توده به فضا ۱۵۲
- ۴-۶-برخی از نمادها و نشانه‌های بکار رفته در معماری آرامگاه‌ها ۱۵۴

۴-۷-طبقه‌بندی مذهبی آرامگاه	۱۵
۴-۸-تأثیر دین یا مذهب بر شکل‌گیری ساختار تزئینات معماری	۱۵۹
۴-۹-الگوی قالب آرامگاه‌های منطقه	۱۶۰
سخن نهایی	۱۶۳
فهرست منابع	۱۶۵

www.ketab.ir

مقدمه

با توجه به شیوه های معماری رایج در تاریخ معماری ایران و دقت در سازه، روش های اجرایی و کاربرد مصالح و ابزار هر دوره، شاهد شکل گیری فرم های متفاوتی در الگوهای معماری ایران هستیم. در این شکل گیری خصوصیات جغرافیایی، فرهنگی، اجتماعی و سایر مولفه های مناطق تابع، سبکی داشته است. آنچه مسلم است این است که دین اسلام با خود فرهنگ، آیین، باورها و اعتقادات جدیدی به همراه داشته که این باورها و اعتقادات در بناهای مذهبی، عبادتگاه ها و به ویژه آرامگاهها نمود آشکاری دارند.

در این کتاب ابتدا معماری آرامگاهی در چهار، اسلام و ایران به صورت اختصار و سپس روند شکل گیری آرامگاه در محدوده جغرافیایی بلوچستان ایران بررسی شده است.

بناهای آرامگاهی منطقه بلوچستان که یادگار ادوار مختلف اسلامی می باشد، نشانه ای از آداب و رسوم، فرهنگ، اعتقادات و باورهای پدید آورندگان آنها، تمامی شرایط جوی، محیطی، اقلیمی و زمین شناختی منطقه در طی دوران حیات، بقا، ثبات، اقتدار و قدرت در طول تاریخ است. بنابراین سعی در بررسی این آثار، تلاشی در جهت شناخت نمادها، اعتقادات و باورهای این اقوام است.

شکل گیری معماری آرامگاهی در منطقه بلوچستان از دوره اسلامی آغاز شده و از یک الگوی بومی تبعیت می کند. می توان گفت الگوی معماری آرامگاه های بلوچستان جزئی از الگوهای معماری آرامگاهی گنبددار ایران است که با توجه به موقعیت جغرافیایی منطقه تا حدی هم تحت تاثیر هنر و معماری فرهنگ های همجوار نیز قرار گرفته است.